

Työllisyysalueet aloittavat, muuttuvatko tukea tarvitsevien työnhakijoiden palvelut?

Alkumusiikki

Miesääni:

Tämä on Vates välittää -podcast. Eri jaksoissa avaamme vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymiseen liittyviä ilmiöitä. Tervetuloa mukaan.

Vates välittää.

Anne Kallio:

Tervetuloa kuulemaan Vates välittää-sarjan podcastia. Tämän kertaisessa jaksossa keskustelemme heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien tuesta työllisyyden hoidossa ja niistä näkymistä, kun työllisyysalueet aloittaa. Minä olen Anne Kallio Vates-säätiöstä, ja kanssani keskustelemassa täällä ovat työkykykoordinaattori Heli Itähalme Satakunnan TE-palveluista ja henkilöstöjohtaja Manna Torvinen pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksesta.

Työllisyysalueet aloittavat toimintansa ensi vuoden alussa. Heli, olet työskennellyt muutoksen keskellä TE-palveluissa. Miltä muutos näyttää sinun näkökulmastasi?

Heli Itähalme:

Kiitos. Tosi historiallisen suurelta tietenkin. Minun urani TE-hallinnossa on alkanut 90-luvulla. Tämä on nyt ihan kaikkein suurin, mitä tapahtuu. Tämä lopettaa TE-hallinnon ja valtionosuuden näissä työllisyyspalveluissa. Olisiko se joku 4400 osaajaa siirtyä nyt kunnille.

Tosi suuri muutos meille, mutta myös kunnille ja varmaan asiakkaillekin. Moni asia tulee muuttumaan ja muutoshan on aina vähän pelottavakin. Tietysti se avaa ehkä uusia mahdollisuuksiakin.

Siinä muutoksessa on koitettu olla mukana sen kun pystytään. On tosi paljon kaiken näköistä keskustelua, ja mietitty näitä asiakassiirtoja, ja kuinka, ja palveluita. Ehkä vaikeutena on ollut vähän se, että olen liian kauan ollut tässä valtionhallinnossa - että en oikeastaan keksi ja näe miten tätä muutettaisiin - kovasti odottavalla kannalla. Mitä uusi työllisyysalue tarkoittaa? Miten me sinne sulaudumme joukkoon? Ja miten yhteistyö sujuu jatkossa? Iso kysymysmerkki.

Anne Kallio

Anna, miltä tämä muutos näyttää kierrätyskeskuksen näkökulmasta?

Manna Torvinen

Täytyy sanoa, että näkymät ovat hyvin sumuiset. Meillä on kontaktia ympäri Suomen erilaisia verkostoja. Tulee sitä samaa viestiä, että ei oikein tiedetä, mitä tapahtuu vuodenvaihteessa.

Toki meillä kierrätyskeskuksessa, me olemme yhteiskunnallinen yritys. Meillä on paljon palkkatukityöllistämistä. Se, että erityisesti mitä tapahtuu palkkatuelle, kun se nähdään hyvin kalliina muotona.

Se on meillä se arvotus meidän yrityksellämme. Toki lähtökohtaisesti se, että yksi taho koordinoi työllisyysasioita ja ohjaa - kyllähän se selkeyttää sitä järjestelmää.

Lähtökohtaisesti on hyvä, että jatkossa on yksi taho, joka tätä toimintaa ohjaa kunnissa. Työllisyysalueiden rajat ja hyvinvointialueiden rajat eivät kohtaa toisiaan. Yrityksen toiminta-alue voi olla sellainen, että se koskettaa useampaa työllisyysaluetta tai hyvinvointialuetta. Se monimutkaistaa tätä tekemistä paljon, ja yhteistyötä. Lähtökohtaisesti olen ymmärtänyt, että erityisesti järjestöpuolellakin ollaan hyvin huolissaan. Yritykset käyttävät kokonaisuudessaan vähemmän tukia toimintaansa.

Mutta se, että yhteiskunnalliset yritykset - kyllä meidän kentällämme ollaan odottavalla kannalla, että mitä ensi vuonna tulee.

Anne Kallio:

Kun tätä muutosta lähdettiin silloin tekemään, niin haluttiin, että työllisyyspalvelut tulisivat lähemmäksi ihmisiä - ja nähtiin siinä suuri etu. Tämä tarjoaa myös niitä mahdollisuuksia.

Näettekö, ja minkälaisia mahdollisuuksia näette tässä muutoksessa?

Heli Itähalme:

Jos työllisyyspalveluista lähtee miettimään, niin varmaan tällainen yhteinen tekeminen ja yhteistyö yrityselämään, ja elinkeinoelämään. Ja siellä lähellä kunnassa,

jos ajatellaan, että nyt me olemme koko ajan vähän etäännytty. Nyt on isompia yksiköitä. Nyt tulee 45 työllisyysaluetta, ja niitä on vähän erilailla organisoitu, mutta olemme kuitenkin lähellä kunnan tekemistä.

Ja kunnalla on iso rooli tässä elinkeinon kehittämisessä ja koulutuksessa. Eli varmaan sellaiset, että sitä odotan oikeastaan, että minkälaisia uusia palveluja siellä syntyy yhteistyössä. Varmaan se on aika tärkeä kysymys, että miten siellä kunnassa saadaan nämä kaikki synergiat toimimaan, ja tämä ekosysteemi.

Manna Torvinen:

Joo, eli jos joku yksi taho koordinoi ensi vuoden alusta, niin toki on varmasti mahdollisuuksia, että päästään lähemmäksi ihmistä, lähemmäksi asiakasta. Eli kuunnellaan häntä ja tunnistetaan ne todelliset tarpeet ja esteet, hidasteet, mitkä vaikuttavat siihen hänen työuraansa. Niin lähtökohtaisesti voi olla, että palvelu yksilön näkökulmasta paranee ja siihen tulee enemmän vaikuttavuutta.

Mutta se, että yrityksen näkökulmasta, niin en osaa sanoa, että miten se meitä sitten tulee tukemaan. Mutta varmasti yksilön näkökulmasta on ihan hyvä asia, että jos siinä onnistutaan, että jos se resurssointi onnistuu, että se tukipalvelu kehittyy, että päästään kiinni siihen, ja ei olisi vain palveluita.

Monesti näyttäytyy, että vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville ihmisille tuotetaan vain palveluita palvelun perään työvoimahallinnosta. Ja sitten onko tavoitteenakaan se työllistyminen. Niin se, että me taas ollaan yritys, joka tarjoaa niitä työpaikkoja, jos se vaan on mahdollista.

Ja se, että me olemme tarvinneet siihen tukielementin, koska meidän kohderyhmämme on ollut vaikeassa työmarkkinassa-asemassa olevat ihmiset. Ja meillä on huoli siitä, että mitä näille ihmisille... mitä heille tarjotaan jatkossa? Tarjotaanko heille edes niitä palveluita? Että varmaan tarjotaanko työtä ollenkaan, tarjotaanko edes palveluita.

Niin se on sellainen iso kysymysmerkki... mikä on oikeasti hyvin huolestuttava asia.

Anne Kallio:

Tämä onkin hyvä nosto. Suomi on aika palvelukeskeinen - ja myös tässä työllisyyspolitiikassaan. Että ne ovat työllisyyspalveluita, mitä tarjotaan, eikä niinkään työpaikkoja.

Miten te näette jatkossa tämän, että mihin suuntaan mennään? Onko mentävä siihen työpaikkojen tarjoamisen suuntaan?

Manna Torvinen:

No näkisin myös, että meidän työmarkkinoiden tulisi kehittyä siihen suuntaan, että meillä olisi kaikille työpaikkoja. Nythän me ollaan karsittu semmoiset, mitkä aikoinaan on ollut apulaisnimikkeellä, sekä työmiehiä. Näin mennään monta vuosikymmentä jo taaksepäin.

Mutta ihan vielä parikymmentä vuotta sittenkin oli paljon enemmän tukihenkilöstöä työpaikoilla. Ja meillä on ihmisiä, joille sopisi ne tukityöt, mutta ei sovi semmoinen, että on vaativaa asiantuntijuutta, vaativaa erikoisosaamista vaativia. Kaikille semmoiset työt eivät vain sovi.

Se, että me avattaisiin työmarkkinat uudella tavalla. Pilkkottaisiin työtehtäviä, että kaikille löytyisi työtehtäviä. Itse näen, että kaikilla ihmisillä on oikeus työhön.

Nyt me suljemme pois työmarkkinoilta osatyökykyisiä vammaisia. Ja heitä, keillä on erilaisia haasteita selviytyä nykyisessä työelämässä. Ja tuntuu, että nykytutkimusten mukaan ja selvitysten kyselyiden mukaan, niin kaikki alkaa uupuakin työelämässä.

Jotain meillä olisi kehitettävää - varmaan ihan koko isossa kuvassa, että ihmiset jaksaisivat töissä ja olisivat motivoituneita. Ja selviytyisi siitä, kun työ muuttuu koko ajan - toimintaympäristö muuttuu. Niin ihmisten pitää sitä omaa osaamistaan kehittää koko ajan. Niin se, että tällä hetkellä osa putoaa kelkasta - jotka tällä hetkellä kokevat, että on kaikki ihan hyvin. Voi olla, että parin, kolmen vuoden päästä ei enää ole, että ei pysy tässä kehityksessä mukana. Kun tuntuu, että tämä pyörä vaan kiihtyy ja kiihtyy työelämässä koko ajan.

Heli Itähalme:

Kyllä, toi työllistäminen tietysti on päätyö työllisyyspalveluissakin. Kunnat korostavat sitä erityisesti. Mutta kuten tässä tuli esiin, niin näitä tällaisia aputyöpaikkoja - tällaisia, missä ei tämä työkykykään tarvitse olla ihan sataprosenttinen - niitä on tosi paljon karsittu 1990-luvulta. Se on varmaan johtanut siihen, että on niitä palveluita koitettu kehittää - millä ihmisiä kannatellaan.

Ja koitetaan pitää sitä osallisuutta mahdollisena myös heille, jos ei ole työpaikkoja. Mutta tietenkin tämä, mitä me sitten voimme tarjota haastavassa tilanteessa oleville ihmisille? Niin miksei myös työnantajille neuvontaa ja ohjausta, että miten niitä työpaikkoja sitten voisi syntyä. Ja mitä semmoisia apuvälineitä siihen? Ja mitä palveluita? Mulla on myös sama huoli siitä, että mitä palveluja meillä jatkossa tulee olemaan? Nyt on työllisyysalueet sitten aika suuren haasteen edessä.

Taloustilanne ei ole kellään hyvä. Eli rahapula on vissiin nyt jo, eikä vielä ole siirryttykään sinne, eli jää nähtäväksi, mitä palveluja tullaan hankkimaan... mitä pystytään tarjoamaan asiakkaille?

Ja nyt työllisyystilannekaan ei ole kaikilla alueilla ihan loistava. Eli tässä on aika monta erilaista haastetta. Mutta jotenkin näen sen, että se yhteistyö on siellä se avain.

Eli kyllä meidän täytyy hyvinvointialueiden kanssa saada tehtyä, oppilaitosten kanssa, ja yritysmaailman työnantajien kanssa sitä yhteistyötä, että me löytäisimme niitä ratkaisuja myös näille haastavassa tilanteessa oleville. On se sitten työn pilkkomista, uudenlaisten ajatusten - nyt on tuhannen taalan paikka keksiä näitä. Ainoa vain on, että jos ne tarvitsevat kovasti taloudellista tukea, niin sitten ne voivat pysähtyä sen takia.

Ja sitten tietysti se, että kaikki haastavassa tilanteessa olevat ihmiset eivät ole heti valmiita siihen työhön - että sitä voidaan joutua erilaisia palveluja siihen alkuun tarjoamaan. Se on tietysti meidän tärkeä roolimme.

Manna Torvinen:

Mä voisin jatkaa siltä osin, että tänä päivänä, että jos sulla on seitsemästä vaateesta johonkin työtehtävään, niin sulta uupuu osittain yksi... niin se jo riittää siihen, että sulla ei ole mahdollisuuksiakaan siihen työpaikkaan. Ja sitten vaikeassa työmarkkina-asetmassa olevien kohdalla niitä haasteita ja puutteita on useampia.

Niin se, että se realismi, että me saisimme meidänkin työntekijämme - ketkä meillä on olleet tuetusti töissä - että me saataisiin heidät nyt avoimille markkinoille, kun nythän se iso kuva on, että kaikki pitää saada avoimille markkinoille töihin. Niin se, että missä kohtaa siinä on realismia? Joidenkin henkilöiden kohdalla on. Ja siinä pitää sitten se polku olla todella onnistunut, että vahvistetaan heidän osaamistaan ja työorientaatiotaan. Sitä me pyrimme tekemään tälläkin hetkellä. Mutta aika on vaan hyvin lyhyt, koska me olemme tässä tuetun työn maailmassa, niin ne aikajaksot - että ihminen voi olla töissä - niin ne on hyvin lyhkäisiä.

Mutta se, että sitten vielä se täsmäyhteistyö yritysten kanssa, kun tuntuu, että niitä yrityksiä ei oikein meillä ole. Mihinkä nämä ihmiset voisivat siirtyä? Sitten aina vaaditaan niin erityisosaamista, vankkaa koulutusta, ja muuta.

Niin heillä ei synny se polku. Me hyvin ilolla otetaan vastaan kontakteja yrityksistä, joille me voisimme tarjota jatkopolkuja ja ihmisiä, jotka meillä on - ja he ovat selviytyneet ja onnistuneet työssään erittäin hyvin.

Anne Kallio:

Nyt on puhuttu palvelu-uudistuksesta, niin ehkä pitäisi puhua työelämän murroksesta enemmänkin.

Manna Torvinen:

Kyllä, näin on.

Anne Kallio:

Miten jos teillä olisi valta tehdä jokin uudistus tässä tilanteessa heikommassa työmarkkina-asemassa olevien hyväksi, niin mitä te tekisitte?

Heli Itähalme:

Se varmaan olisi kyllä nyt hyvä keksintö. Mutta tällä tavalla, jos lähtee miettimään, mikä ehkä voisi olla realistista, niin tällaista matalan kynnyksen paikkaa, jossa olisi yhteistyössä yritykset ja hyvinvointialue, työllisyyshallinto ja ylipäätään - tai nyt ei puhuta enää työllisyyshallinnosta, vaan työllisyysalueesta. Semmoinen, että nämä meidän asiakkaamme olisivat oikeassa paikassa ja oikeassa palvelussa, ja pystyttäisiin oikeasti poluttamaan sitä heidän matkaansa työhön.

Eli siinä kaikki keskustelisi samasta asiasta ja yhdessä. Nyt on aika paljon semmoista, että ensinnäkin kun puhutaan kuntoutuksestakin Suomen maassa, se on pirstoutunut niin valtavasti, että se on ihan mahdoton viidakko kenenkään sieltä selviytyä yksinänsä. Ja sitten tietysti tämä, että miten meillä jakautuu nyt sitten vähän tällaiset vastuut, eli jos puhutaan haastavassa tilanteessa olevasta ihmisestä, niin aika usein siinä on nämä hyvinvointialueen palvelut mukana.

Eli voidaan tarvita jotakin hoitokuntoutusta siihen matkan varrelle, jotain muutakin tukea kuin vain työpaikkaa, niin että nämä kaikki palaset lokahtaisivat kohdalleen, ja yhdessä saataisiin sitä tehdä sen asiakkaan kanssa. On se sitten työnantaja-asiakas, se meidän työhakija-asiakas - tietysti meillä on ne molemmat - että se olisi mahdollisimman yksinkertaista. Eli että saataisiin se kerralla maaliin, eikä niin, että jokainen toimii omassa poterossansa.

Anne Kallio:

Eli olisiko tämä joku ohjaamo -tyyppinen konsepti?

Heli Itähalme:

Se voisi, joo. Ohjaamo - minä en itse ole siellä työskennellyt - mutta tällälailla että mitä sitä katselee, että mitä palveluja sieltä löytyy, niin vähän niin kuin yhden luukun - ja tosi paljon erilaista... että miten se vaan käytännössä sitten onnistuu, niin sehän tässä on se kysymys.

Ja sitten taas lähiresursseihin mennään. Meidänkin resurssimme tietysti vähenee tässä tilanteessa, kun siirrytään työllisyysalueelle. Meidän määräaikaiset työntekijämme - heidän työsuhteensa pääsääntöisesti päättyy. Ja asiakasmäärät ovat koko ajan kasvaneet. Eli tällä hetkellä työttömyys on noussut, niin meillä on tosi paljon asiakkaita. Eli kun se vaatii myös sellaista yhteensovittamista ja aikaa ja asiakkaiden kohtaamista. Niin tässä on nyt tällainen, mutta parempaa kohtia ehkä mennään.

Manna Torvinen:

Jos minulla olisi työministeri Satosen taikasauva, niin kyllä mä sillä ekana lähtisin pilkkomaan - sillä taikasauvalla näitä töitä sillä tavoin, että olisi niitä helpompia työtehtäviä. Että niitä olisi ihan haussa ja tarjolla aidosti, että ihmiset voisivat niitä hakea määräaikaisena tai vakituisena. Nythän niitä helppoja työtehtäviä ei enää työmarkkinoilla ole.

Ja sitten myös se, että miten sitten työvoimahallinnossa - kaupungeissa, kunnissa - jatkossa se resursoidaan se tekeminen. Pitäisi ottaa kaikki turhat palvelut sieltä pois - että ihminen pyörii vain palveluissa. Se fokus pitäisi olla aina siinä, että ihminen pääsee töihin, kun teemme nämä ja nämä toimenpiteet.

Ja juurikin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, niin kuin kuvasit. Niin varmasti ne verkostot vaativat vahvistamista, ja toimintatavat, mitä tällä hetkellä on ollut. Varmana siihen satsaamalla päästään eteenpäin. Mutta se, että se pitäisi olla keskiössä se työ ja että ihminen pääsee töihin.

Mutta sitten se realismi siinä, että vaikeassa työmarkkinoiden asemassa olevien joukossa on ihmisiä, joilla koko työura, koko elämäikä voi olla viisikymmentä yli ja olet ollut työmarkkinoiden liepeillä pitkiä työttömyysjaksoja, niin se realismi, että me siitä porukasta, josta me nyt puhutaan, että me saataisiin kaikki avoimille työmarkkinoille...? Mun mielestä sen voisi unohtaa. Siitä porukasta osa tarvitsee sitä tukea muodossa tai toisessa myös jatkossa. Ja mieluummin kohdistaisin sen tuen myös sitten siihen vaiheeseen, että he oikeasti pääsevät sinne töihin. Ja se tuki kohdistuisi siihen, kun he ovat työssä jossakin.

On ihan sama, mikä sen tuen nimi olisi, missä muodossa, ja mistä se tulisi. Mutta se, että ei ole realismia, että tämä koko porukka, joka nyt on jostain syystä ollut vaikeassa työmarkkinoiden asemassa, että heistä tulisi täysipainoisia työntekijöitä tämän uudistuksen myötä. Näin ei tule tapahtumaan. Se, että tuettua työtä tarvitaan myös jatkossa, muodossa tai toisessa, tai sitten nämä ihmiset syrjäytetään työelämästä, niin että heillä ei ole työelämäosallisuutta sitten tämän jälkeen ollenkaan. Ja sitten se on hyvin iso hintalappu sitten yhteiskunnalle turvattomuuden näkökulmasta ja hyvinvointialueille terveyden näkökulmasta.

Joillain tahoilla kunnissa se hintalappu voi siirtyä sinne hyvinvointialueelle. Se ei ole enää kaupunginkustannus, jos sitten tuleekin pahoinvointia, kun ihmiset eivät pääse enää töihin. Sekin että on tietyn väliajoin päässyt tuetusti töihin, niin se on ollut hyvin merkityksellinen tekijä.

Meidän yrityksessä on hyvin nähty se, että kuinka se voimaannuttaa ihmisiä. Meillä on toimivat terveet työyhteisöt, joten se että sä saat kuulua työyhteisöön - sulla on merkitystä sun elämässä, että sä aamulla tosiaan lähdet töihin ja saat kiitosta työstäsi, ja homma sujuu, koet onnistumista. Se on meille jokaiselle ihmiselle todella tärkeä asia. Se että sä saat vaan olla kotona, niin se todellakaan ei ole ihmisille sellainen voimauttava tekijä, jos sä joudut olla kotona ja olet syrjässä siitä, missä tapahtuu, ja osallisuudesta yhteiskunnassa.

Anne Kallio:

Hyvä. Jäikö vielä jotain sellaista sanomatta, mitä haluaisitte lisätä tähän? Miten heikommassa työmarkkina-asemassa olevien tuki tullaan järjestämään jatkossa, tai miten se pitäisi tulla järjestämään?

Heli Itähalme:

Joo, no kovin epäselvältä näyttää tietysti tämä tulevaisuus, että varmaan vaan siitä terveisiä työllisyysalueille, eli nyt heillä on mahdollisuus uudistaa tämä kuvio ihan täysin. Siihen me varmasti ollaan valmiita - sitten ensi vuoden alusta lähtemään talkoisiin mukaan, että miten tätä tehdään.

Eli villitkin ideat otetaan vastaan ja katsotaan, että varmaan tämä työn pilkkominen - että tietysti siinä on, että miten saadaan yrittäjät ja työnantajat siihen mukaan ja halukkaaksi. Onko se työvoimapula, joka tekee sen? Sitähän on jonkin verran tehty, mutta ei missään semmoisissa määrissä, että se näkyisi suurena kuvana, niin sanotusti. Ja uskon että ihan eurooppalaista mallia voivat ottaa. Eli aika paljon on muualla tehty tietysti asioita eri tavalla, mutta siinä saattaa joku muu olla sitten toisella tavalla, että ihan suora kopioiminen ei ehkä käy. Mutta kyllä se työn merkitys on tosi tärkeä. Ja sitten se tosiaan täytyy tunnustaa, että kaikki ei kuitenkaan pysty ikinä palaamaan työhön, että sekin on vielä, että pitäisi sitten olla - löytä heille se oikea etuus, jos se työkyvyttömyys on se ratkaisu. Eli ei sitten tarvitsisi pyrkiä työmarkkinoille, jos selkeästi ei pysty siihen.

Manna Torvinen:

Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevia ei saa unohtaa tässä uudistuksessa. Ymmärrän sen hyvin, että työvoimaviranomaisilla on sitten houkutus toki keskittyä siihen kohderyhmään, jotka ovat hyvin lähellä työmarkkinoita - että tietyillä keinoilla heidät saadaan töihin nopeasti, tulee hyvää tulosta.

Mutta juurikin se on paljon arvokkaampi tulos, kun on vaikeammat lähtökohdat, ja silti saadaan voimaannutettua ja kehitettyä ihmisen osaamista, ja uskallusta, ja sitten saadaan hänet työmarkkinoilla eteenpäin, ja urapolulla eteenpäin. Itse näen, että tätä kohderyhmää ei saa nyt tässä uudistuksessa unohtaa. Pitää uskaltaa kohdata se tilanne, että he ovat arvokkaita ihmisiä, ja heidät tulee pitää osallisena yhteiskunnassa ja työelämässä jatkossakin.

Vaikkakin nyt tämä tuleva rahoitusmalli ei tue sitä. Palkkatuki on niin kallista – katsotaan että on liian kallista palkkatuella työllistää ensi vuonna ihmisiä. Siitä huolimatta jotain tukea he tarvitsevat, jotta he pystyvät olemaan työelämässä. Ja osa heistä varmasti pääsee hyvällä tuella myös sitten eteenpäin työmarkkinoilla.

Anne Kallio:

Ei siis työnnetä ihmisiä lisää marginaaliin.

Hyvä. Kiitoksia Heli ja Manna.

Loppumusiikki ja miesääni:

Vates välittää.